

Jeśli chodzi o wnioski natury ogólnej, wynikające z merytorycznej wartości pracy, to można je sprowadzić do kilku. Prawo azylu przyjęte przez synody galijskie V-VII w. było istotnym elementem integracji poszczególnych grup ludnościowych zamieszkujących w tamtym czasie ziemię merowińską. Prawo kościelne w znacznej mierze wpłynęło na złagodzenie zakorzenionego w zwyczajowych prawach germańskich prawa zemsty, gdyż głosząc naukę chrześcijańskiej *caritas* i *miserericordia*, stało się fundamentem jednoczenia tych ludów. Prawo azylu synodów galijskich służyło humanizacji obyczajów, a przejmowane przez prawodawstwa germańskie ubogacało ich kulturę prawną. Przeniesione przez prawo kościelne w wieki średnie, następnie poprzez *Corpus Iuris Canonici*, w tym Dekret Gracjana, aż do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku, w nowożytnej Europie trwa nadal w postaci azylu w placówkach dyplomatycznych.

Praca została napisana przez kompetentnego badacza, posługującego się klasycznymi językami greką i łaciną w sposób perfekcyjny. Autor sprawnie operuje metodami historyczno-prawną i dogmatyczno-prawną; dokonuje dobrych analiz i wyciąga uzasadnione wnioski. Na szczególne podkreślenie zasługuje poprawność pracy od strony warsztatu naukowego i duża wartość merytoryczna pracy na temat kościelnego prawa azylu w okresie antycznego chrześcijaństwa. W polskiej i światowej literaturze prawniczej brakuje tego rodzaju opracowań. Oceniana praca jest dobrą monografią, wnoszącą poważny wkład do historii prawa kanonicznego.

Ks. Henryk Misztal
Katedra Prawa Wyznaniowego KUL

Henryk M i s z t a l, *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana 2005, ss. 590.

Na rynku wydawniczym ukazała się znakomita publikacja ks. Henryka Misztala *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, wydana nakładem prestiżowego wydawnictwa Libreria editrice Vaticana, które powstało pod koniec XVI w. za pontyfikatu papieża Sykstusa V (1585-1590). Konstytucja apostolska Ojca św. Jana Pawła II *Pastor bonus* z 28 czerwca 1988 r. nadała wydawnictwu status instytucji związanej ze Stolicą Apostolską w celu publikowania papieskich aktów i różnych dokumentów papieskich. Książka została wydana w serii wydawniczej jako tom VIII Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Materiały do badań w sprawach kanonizacyjnych (*Congregazione delle cause dei Santi sussidi per lo studio delle cause dei Santi*). Wynika z tego, że stoi za nią autorytet Stolicy Apostolskiej i ma charakter oficjalnego wydania Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Wydanie publikacji w je-

zyku włoskim powiększa jej dostępność dla zainteresowanych sprawami kanonizacyjnymi na forum całego Kościoła powszechnego.

Treść monografii poprzedza wstęp dziekana fakultetu prawa kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Santa Croce w Rzymie i długoletniego relatora Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych José Luisa Gutiérreza. Przedstawiono w nim biogram Autora i jego bogaty dorobek naukowo-dydaktyczny, stwierdzając, że monografia ks. Misztala przedstawia wykład historii i doktryny; stanowi jednocześnie podręcznik (*vademecum*) z praktycznymi wskazaniem i umieszczonymi formularzami, którymi powinien się posługiwać postulator i jego współpracownicy w celu wypełnienia powierzonych im zadań na poziomie diecezjalnym i Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Ponadto publikacja ukazuje doktrynę przyjętą w dowodzeniu procesowym, aby uzyskać pewność moralną w odniesieniu do heroiczności cnót czy męczeństwa kandydatów na ołtarze. Następnie Autor zamieścił szersze wprowadzenie do tematyki prezentowanej publikacji.

Praca składa się z czterech części, które dzielą się na rozdziały, paragrafy i jeszcze mniejsze jednostki w celu dokładnego wyjaśnienia niektórych zagadnień i pojęć prawa kanonizacyjnego.

W części pierwszej przedstawiono instytucje kanonizacyjnego prawa materialnego w czterech rozdziałach, tj. teologiczne i kanoniczne pojęcie świętości, formy orzecznictwa kościelnego oraz kult świętych, obrazów i relikwii w aspekcie prawa kanonizacyjnego.

Część druga stanowi kompendium historii procedury kanonizacyjnej, która została podzielona na cztery rozdziały, m.in. na okres pierwotnych form kanonizacji, kodyfikację Urbana VIII i doskonalenie, kodyfikację Piusa XI i Pawła VI oraz genezę i strukturę ustawodawstwa Jana Pawła II.

Część trzecia zawiera materiał dotyczący dochodzenia diecezjalnego i dzieli się na siedem rozdziałów, do których należą: trybunał i inne osoby w dochodzeniu diecezjalnym, dowody w dochodzeniu kanonizacyjnym, warunki do rozpoczęcia sprawy, postępowanie w sprawie udowodnienia heroiczności cnót lub męczeństwa, powołanie i przesłuchanie biegłych w zakresie historii i archiwistyki, rozpoznanie i przeniesienie szczątków doczesnych sług Bożych oraz postępowanie w sprawie udowodnienia cudów.

Ostatnia, czwarta część monografii zawiera kwestie prawa kanonizacyjnego w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych i została podzielona na trzy następujące rozdziały: kompetencja i struktura Kongregacji, procedura w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, prowadzenie spraw rozpoczętych w czasie obowiązywania dawnego prawa.

Ponadto dla wzbogacenia monografii dołączono dodatek, w którym zamieszczono akty normatywne i stosowane formularze w postępowaniu kanonizacyjnym. W publikacji można znaleźć dobrze opracowaną bibliografię, na którą składają się źródła i literatura przedmiotu. Dobrze sporządzony wykaz bibliograficzny stanowi doskonałą pomoc dla profesorów, studentów wydziałów prawa kanonicznego oraz postulatorów i zajmujących się procesem kanonizacyjnym. Bogaty wykaz bibliograficzny stanowi także podstawę do prowadzenia dalszych badań z prawa kanonizacyjnego. Źródła zostały przedstawione w porządku chronologicznym, a literatura przedmiotu po-

dzielona alfabetycznie na trzy działy: dawna, nowa i najnowsza. Ponadto poruszanie się w treści zawartej w publikacji ułatwiają sporządzone dwa indeksy – nazwisk i rzeczy.

Twarda oprawa wyklucza obawę szybkiego zniszczenia podręcznika, i stanowi trwałą pomnik dorobku naukowego Autora. Ks. Misztal jest niekwestionowanym autorytetem z prawa kanonizacyjnego w Polsce, a także w Kościele powszechnym. Publikacja stanowi znakomitą promocję jego dorobku naukowego na forum całego Kościoła powszechnego; jednocześnie poparta jest najwyższym autorytetem Stolicy Apostolskiej i renomowanego jej wydawnictwa.

Ks. Stanisław Tymosz
Katedra Historii Źródeł Kościelnego Prawa Polskiego KUL

Lexikon des Kirchenrechts, Hrsg. S. Haering und H. Schmitz, Freiburg–Basel–Wien 2004, kol. 1229.

Wydawcy *Leksykonu*, Stephan Haering i Heribert Schmitz, napisali we *Wstępie* (s. 7-8*), że celem ich pracy było zaspokojenie potrzeb duszpasterstwa, administracji kościelnej, sądownictwa kościelnego i nauki. *Leksykon* został opracowany na podstawie innego leksykonu (*Lexikon für Theologie und Kirche*, 3. Aufl., 11. Bände, 1993-2001). W *Lexikon des Kirchenrechts* dodano 120 całkowicie nowych haseł, pozostałe to hasła zamieszczone w *Lexikon für Theologie und Kirche*. Jednakże i te zostały opracowane na nowo stosownie do charakteru leksykonu zorientowanego na prawo kanoniczne. W artykułach przejętych z LThK uporządkowano, opracowano ponownie i uaktualniono zarówno źródła, jak i literaturę. Podano również aktualne dane statystyczne.

W *Leksykonie* skoncentrowano się na obecnie obowiązującym prawie kanonicznym. Spowodowane zostało to prawdopodobnie przewidywanym zainteresowaniem użytkowników, na których liczą wydawcy, a mianowicie już wymienionych duszpasterzy, pracowników administracji kościelnej, sądów, ludzi nauki, zaangażowanych wierzących, jak również tych, którzy interesują się życiem Kościoła. Wydawcy, nie chcąc rezygnować z wymiaru historycznego prawa kanonicznego, nie zamieścili jednak wielu mniej znaczących artykułów dotyczących tej dziedziny. Ograniczona objętość tomu zmuszała Autorów do cytowania niewielu źródeł prawa (s. 7*).

W części poświęconej kanonistom zamieszczono wiele krótkich artykułów przedstawiających osoby i ich osiągnięcia naukowe. W alfabetycznym porządku przedstawiono sylwetki najważniejszych kanonistów (ok. 300) całej historii prawa kanonicznego, ze szczególnym uwzględnieniem kanonistów z kręgu niemiecko-